

«Παιδεία κάλλιστον εστί κτήμα βροτοίς»

Η διδασκαλία της Γερμανικής γλώσσας στο δημόσιο Γυμνάσιο. Τυπολογία ασκήσεων και διδακτική προσέγγιση για την παραγωγή του γραπτού λόγου.

ΡΕΒΒΕΚΑ ΧΡΟΥΣΑΛΑ, Med, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών, Εκπαιδευτικός Γερμανικής Γλώσσας

Δρ. ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΡΒΕΛΑ, επίκουρη καθηγήτρια Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Περίληψη

Η παραγωγή γραπτού λόγου στο μάθημα της γερμανικής γλώσσας, η οποία διδάσκεται στο Γυμνάσιο ως επιλεγόμενη δεύτερη ξένη γλώσσα, είναι μία από τις δεξιότητες επικοινωνίας που προβλέπονται στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες. Λαμβάνοντας υπόψη το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας στο Γυμνάσιο καθώς και την τυπολογία ασκήσεων στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις των πιλοτικών Γυμνασίων παρουσιάζεται ένα μοντέλο διδασκαλίας για την παραγωγή γραπτού λόγου, σύμφωνα με το οποίο ο μαθητής ήδη από τους πρώτους μήνες εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας μπορεί να συντάξει ένα σωστό επικοινωνιακό κείμενο. Επιπλέον παρέχεται στον μαθητή η δυνατότητα να ανταποκριθεί με επιτυχία στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις του σχολείου του, αλλά και στις εξετάσεις για το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας, επιπέδου A1/A2.

Λέξεις-κλειδιά: γραπτός λόγος, παραγωγή γραπτού λόγου, Διδακτική της Γερμανικής ως ξένης γλώσσας

0. Εισαγωγή

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζεται η αναγκαιότητα της παραγωγής γραπτού λόγου στη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας και προτείνονται νέοι τρόποι ενσωμάτωσης της δραστηριότητας αυτής στη διδακτική πράξη. Αφού γίνει μια σύντομη αναφορά στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες και στη σημασία του για τη Διδακτική των ξένων γλωσσών, στη συνέχεια παρουσιάζονται οι στόχοι του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας στο Γυμνάσιο και συγκεκριμένα οι δραστηριότητες της παραγωγής γραπτού λόγου. Κατόπιν εξετάζεται η τυπολογία ασκήσεων που ακολουθείται στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις των Γυμνασίων και των πιλοτικών Γυμνασίων, ενώ στο τελευταίο μέρος του άρθρου εστιάζουμε σε ένα μοντέλο διδασκαλίας, μέσω του οποίου αρχάριοι μαθητές της ξένης γλώσσας, εν προκειμένω της Γερμανικής, εξοικειώνονται με τη σύνταξη κειμένων και μαθαίνουν να γράφουν σωστά και επικοινωνιακά κείμενα.

1. Το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες¹

Το ΚΕΠΑ εκδόθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2001, έχει μεταφραστεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες και είναι –ήδη πριν από την ελληνική έκδοσή του– ένα βασικό έργο αναφοράς για όσους ασχολούνται με τη διδασκαλία και την εκμάθηση της ξένης γλώσσας. Αποτελεί μια κοινή βάση για την ανάπτυξη προγραμμάτων διδασκαλίας, οδηγιών για την εκπόνηση σχετικών αναλυτικών

¹ Στη συνέχεια ΚΕΠΑ (στη βιβλιογραφία βλ. Συμβούλιο της Ευρώπης)

προγραμμάτων (Curricula), εξετάσεων, εγχειριδίων κλπ. για ολόκληρη την Ευρώπη. Περιγράφει με λεπτομέρεια τι πρέπει να ξέρει ο μαθητής μιας ξένης γλώσσας, ώστε να χρησιμοποιεί τη γλώσσα αυτή επιτυχώς σε διάφορες επικοινωνιακές συνθήκες, ανάλογα με το επίπεδό του. Στο έργο αυτό καθορίζονται έξι επίπεδα γλωσσομάθειας: A1, A2, B1, B2, Γ1 και Γ2, τα οποία καθιστούν δυνατή τη μέτρηση της προόδου των μαθητών σε κάθε στάδιο της εκμάθησης, μέσω των *περιγραφητών*. Ο περιγραφητής είναι ένα εννοιολογικό πλέγμα, το οποίο περιγράφει «τι μπορεί να κάνει» δηλ. ποιες δεξιότητες μπορεί να αναπτύξει ο μαθητής μιας ξένης γλώσσας στη συγκεκριμένη δραστηριότητα του συγκεκριμένου επιπέδου.

2. Η σημασία των δραστηριοτήτων της παραγωγής λόγου

Η επικοινωνιακή γλωσσική ικανότητα του μαθητή ενεργοποιείται μέσα από τις διάφορες γλωσσικές δραστηριότητες, όπως η κατανόηση και η παραγωγή λόγου, η συνδιαλλαγή, η διαμεσολάβηση, και διαβαθμίζεται σύμφωνα με τα επίπεδα γλωσσομάθειας. Ως γλωσσικές διαδικασίες η κατανόηση και η παραγωγή λόγου, γραπτού και προφορικού, είναι πρωταρχικές, καθώς και οι δύο είναι απαραίτητες στην επικοινωνία (ΚΕΠΑ 2001:16). Στις δραστηριότητες της *παραγωγής* λόγου όμως, πρόκειται για ιδιαίτερα σύνθετες γλωσσικές διαδικασίες, οι οποίες είναι πιο δύσκολες στην εκμάθηση από τις δραστηριότητες κατανόησης. Ταυτόχρονα κατέχουν σημαντική θέση σήμερα σε πολλούς ακαδημαϊκούς και επαγγελματικούς τομείς. Παραδείγματα κειμενικών ειδών, όπου απαιτείται η παραγωγή λόγου είναι: η προφορική παρουσίαση και η σύνταξη κάποιου γραπτού κειμένου στην ξένη γλώσσα, όπως προσωπική ή επίσημη επιστολή, έκθεση ή αναφορά, διατύπωση άποψης, περίληψη, άρθρο κλπ. Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι οι δραστηριότητες της παραγωγής λόγου πρέπει να κατέχουν σημαντική θέση στο μάθημα της ξένης γλώσσας.

3. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Γερμανικής γλώσσας στο Γυμνάσιο²

Στόχος του ΑΠΣ για τη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, είναι: «Οι μαθητές θα πρέπει να αποκτήσουν προοδευτικά την ικανότητα να μετέχουν σε περιστάσεις επικοινωνίας με μέσον τη γερμανική γλώσσα, ώστε μακροπρόθεσμα να καλύψουν τις βασικές ανάγκες της ιδιωτικής, σχολικής και κοινωνικής τους ζωής» (ΑΠΣ για τη Γερμανική Γλώσσα, ΦΕΚ 304Β/ 13-01-2003 :1). Όσον αφορά συγκεκριμένα την παραγωγή γραπτού λόγου, το Αναλυτικό Πρόγραμμα κάνει σημαντική και ενδιαφέρουσα αναφορά στο θέμα αυτό. Προβλέπει ότι οι μαθητές θα πρέπει να αποκτήσουν την ικανότητα να παράγουν δικά τους απλά και κατανοητά κείμενα, κατόπιν οδηγιών ή δικής τους επινοήσης, π.χ. σημειώσεις ή καρτ-ποστάλ. Θα πρέπει επίσης να γράφουν με σωστή ορθογραφία και να χρησιμοποιούν σωστά τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα, ανάλογα με το επίπεδό τους. Ακόμη σύμφωνα με το ΑΠΣ, οι μαθητές του Γυμνασίου «πρέπει να ενθαρρύνονται στην παραγωγή ελεύθερων κειμένων και στον πειραματισμό με τη γλώσσα ή/και να συντάσσουν κείμενα κατόπιν οδηγιών». Επομένως και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών προβλέπει την ενασχόληση με ποικίλες μορφές παραγωγής γραπτού λόγου στη διδασκαλία.

Η γερμανική γλώσσα διδάσκεται ως επιλεγόμενη δεύτερη ξένη γλώσσα και στις τρεις τάξεις του δημόσιου Γυμνασίου, δύο ώρες την εβδομάδα. Σύμφωνα με το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο που χρησιμοποιείται (Deutsch ein Hit) στόχος της

² Στη συνέχεια ΑΠΣ

διδασκαλίας της γερμανικής γλώσσας είναι να οδηγηθούν οι μαθητές στο τέλος της Γ΄ τάξης του Γυμνασίου στο επίπεδο γλωσσομάθειας Α2.

4. Η παραγωγή γραπτού λόγου

Στη διδασκαλία της παραγωγής γραπτού λόγου είναι σημαντικό να διαχωριστεί ο γραπτός λόγος που χρησιμοποιείται ως μέσο και ο γραπτός λόγος που είναι ο στόχος μιας επικοινωνιακής διαδικασίας. Για παράδειγμα, οι ασκήσεις που κάνει ο μαθητής στο σχολείο ή στο σπίτι, όπως να γράψει ένα διάλογο βάζοντας προτάσεις που του δίνονται στη σωστή σειρά, είναι το μέσο για να αποκτήσει επίγνωση της συνοχής ενός κειμένου ή να εξοικειωθεί με τη σημασία και τη χρήση των αντωνυμιών στο λόγο, ενώ η άσκηση, στην οποία υπάρχουν δεδομένα όπως όνομα, χώρα, πόλη, ενδιαφέροντα και πρέπει να συντάξει ένα κείμενο, οδηγεί στην παραγωγή γραπτού λόγου, ως στόχου μιας επικοινωνιακής διαδικασίας (Kast 1999: 8). Διατυπώνουμε την άποψη ότι ο μαθητής από τους πρώτους μήνες της εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας μπορεί και πρέπει να γράψει πλήρες και συνεκτικό κείμενο, καθοδηγούμενο ή ελεύθερο.

Το σχολικό εγχειρίδιο του Γυμνασίου „Deutsch ein Hit“ δίνει ορισμένα θετικά στοιχεία προς την κατεύθυνση αυτή, δηλ. προς μία μεθοδευμένη διδασκαλία της παραγωγής γραπτού λόγου, μέσω κατάλληλων ασκήσεων. Ως παράδειγμα παρατίθεται μια άσκηση από το τετράδιο εργασιών του εγχειριδίου *Deutsch ein Hit! τόμος 1*. Στο κεφάλαιο 5, το οποίο περιλαμβάνεται στην ύλη της Α΄ τάξης του Γυμνασίου, υπάρχει η εξής άσκηση (σελ. 58):

Ο Ανδρέας στέλνει στο φίλο του τον Matthias στην Ελβετία ένα E-Mail σχετικό με το πρόγραμμά του. Διάβασε το E-Mail του Ανδρέα. Μετά γράψε κι εσύ στον Ανδρέα, στη Μαρία-Χριστίνα ή στην Carmen ένα E-Mail σχετικά με το πρόγραμμα των μαθημάτων σου. Γράψε επίσης και για τα αγαπημένα σου μαθήματα καθώς και γι' αυτά που δεν σου αρέσουν!

Hallo, Matthias!
Wie geht's? Mir geht es nicht gut, denn ich habe so viele Fächer in der Schule und ich muss so viel lernen! Latein habe ich dreimal in der Woche. Das ist so langweilig! Donnerstag ist prima. Ich habe zwei Stunden Sport. Da spielen wir Fußball. Sport finde ich toll!!! Wir haben auch dreimal pro Woche Mathe. Das ist interessant. Mein Lieblingsfach ist aber Musik. Musik haben wir am Montag und am Dienstag. Da spielen wir Gitarre, Schlagzeug und singen. Super!!! Schreib mir auch über deinen Stundenplan!
Viele Grüße
Dein Andreas

.....!
Am Montag habe ich _____
Ich habe zweimal in der Woche _____ ist toll.
_____ ist langweilig. _____

Στην άσκηση αυτή, επιπέδου Α1, αφού ο μαθητής διαβάσει ένα κείμενο-υπόδειγμα, του ζητείται να αναπτύξει ένα παρόμοιο κείμενο καθοδηγούμενο, συγκεκριμένα ένα φιλικό e-mail: «Γράψε και εσύ σχετικά με το πρόγραμμα των μαθημάτων σου, γράψε για τα αγαπημένα σου μαθήματα καθώς και γι' αυτά που δεν σου αρέσουν», ενώ δίνεται στο μαθητή η αρχή και το τέλος ορισμένων προτάσεων. Επομένως η σύνταξη του ζητούμενου e-mail, έχει περισσότερο τη μορφή άσκησης με κενά, παρά τη μορφή της συγγραφής κειμένου.

4.1. Στο ΚΕΠΑ

Όπως αναφέρεται στους περιγραφητές του ΚΕΠΑ, ο μαθητής του επιπέδου Α1 «διαθέτει ένα φάσμα απλών εκφράσεων και μπορεί να χρησιμοποιήσει καθημερινές εκφράσεις που του είναι οικείες, π.χ. να συστηθεί και να συστήσει άλλους, να ρωτήσει και να απαντήσει ερωτήσεις που αφορούν προσωπικά στοιχεία, όπως το πού

μένει, τα άτομα που γνωρίζει και τα πράγματα που κατέχει. Είναι σε θέση να γράφει (...) απλές φράσεις και προτάσεις για τον εαυτό του και για φανταστικά πρόσωπα, που ζουν και με τι ασχολούνται». (ΚΕΠΑ 2001: 75)

Ο μαθητής του επιπέδου Α2 «μπορεί να επικοινωνήσει σε απλές και συνηθισμένες καταστάσεις, που απαιτούν απλή και απευθείας ανταλλαγή πληροφοριών για θέματα που του είναι οικεία: π.χ. να περιγράψει με απλά λόγια πτυχές του ιστορικού του, του άμεσου περιβάλλοντός του καθώς και θέματα άμεσης ανάγκης. Είναι σε θέση να γράφει μια ακολουθία απλών φράσεων και προτάσεων, που συνδέονται με απλά συνδετικά, όπως «και», «αλλά», «επειδή» (...) για την οικογένειά του, τις συνθήκες της διαβίωσής του, το εκπαιδευτικό του ιστορικό, την τωρινή ή την πιο πρόσφατη δουλειά του». (ΚΕΠΑ 2001: 75)

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περιγραφητές του ΚΕΠΑ, δεν προβλέπουν καθόλου σύνταξη κειμένου στο επίπεδο Α1, ενώ για το Α2 προβλέπονται σύντομες στοιχειώδεις περιγραφές «με απλά λόγια», όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ενώ δίνεται έμφαση στη συγγραφή «απλών φράσεων και προτάσεων που συνδέονται με απλά συνδετικά». Είναι δηλαδή σαφής κάποια αύξηση του βαθμού δυσκολίας από το επίπεδο Α1 στο επίπεδο Α2.

4.2 Στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις του Γυμνασίου

Η τυπολογία ασκήσεων στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις της περιόδου Μαΐου–Ιουνίου προβλέπει για τους μαθητές των τριών τάξεων του Γυμνασίου να απαντήσουν α) σε τέσσερις ερωτήσεις κατανόησης του περιεχομένου διδαγμένου κειμένου 70-100 λέξεων και β) σε τέσσερις γραμματικο-συντακτικές παρατηρήσεις.

Ειδικότερα, οι μαθητές της Β΄ και Γ΄ τάξης καλούνται επιπλέον να γράψουν καθ' υπαγόρευση διδαγμένο κείμενο 50-70 λέξεων για τον έλεγχο της ορθογραφίας (Π.Δ. 465/81 ΦΕΚ 129 τ. Α΄ άρθρο 10 και η διευκρινιστική εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ Γ2/241/25-1-1985).

Όπως παρατηρείται, η παραπάνω τυπολογία ασκήσεων δεν προβλέπει τη σύνταξη κειμένου. Παραγωγή γραπτού λόγου ζητείται μόνο στην πρώτη άσκηση (α), όπου οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Οι απαντήσεις όμως είναι μεμονωμένες προτάσεις και όχι σύνολο προτάσεων με τη μορφή συνεκτικού κειμένου.

4.3 Στα Πιλοτικά Γυμνάσια και στο Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας

Το σχολικό έτος 2011-2012 επιλέχθηκαν 68 Γυμνάσια (Υ.Α. 97911/Γ1/31-08-2011, ΦΕΚ Β΄2121) σε όλη τη χώρα για την πιλοτική εφαρμογή του Νέου Προγράμματος Σπουδών, με το οποίο αλλάζει ο τρόπος εξέτασης της δεύτερης ξένης γλώσσας, άρα και της Γερμανικής (ΦΕΚ 97/ 27-4-2012). Σύμφωνα με το Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών των Ξένων Γλωσσών³, «η ξένη γλώσσα διδάσκεται στο σχολείο, προκειμένου ο μαθητής να αναπτύξει γλωσσική επίγνωση, διαπολιτισμική συνείδηση και διαμεσολαβητική ικανότητα». Το ΕΠΣ-ΞΓ περιγράφει το ΤΙ πρέπει να ξέρει ο μαθητής ως αποτέλεσμα της διδασκαλίας και της διαδικασίας μάθησης, καθώς επίσης και τις γνώσεις και τις επικοινωνιακές δεξιότητες που πρέπει να αποκτηθούν κατά επίπεδο γλωσσομάθειας.

Τα θέματα των εξετάσεων στα Γυμνάσια αυτά που ακολουθούν το ΕΠΣ-ΞΑ, περιλαμβάνουν τις εξής τρεις ενότητες: κατανόηση γραπτού λόγου, κατανόηση προφορικού λόγου και παραγωγή γραπτού λόγου.

³ Στη συνέχεια ΕΠΣ-ΞΓ

Εδώ θα εστιάσουμε στην τρίτη ενότητα (παραγωγή γραπτού λόγου), στην οποία τα θέματα των εξετάσεων προόδου και προαγωγικών εξετάσεων της Α΄ και της Β΄ τάξης του Γυμνασίου έχουν ως εξής: Οι μαθητές πρέπει α) να συμπληρώσουν πέντε ημιτελή κείμενα και β) να γράψουν ένα σύντομο κείμενο αυθεντικού λόγου, όπως σημείωμα σε φίλο ή γνωστό ή συνταγή ή ανακοίνωση, συνολικής έκτασης 60 τουλάχιστον λέξεων. Τα ίδια ακριβώς ζητούνται και στη Γ΄ τάξη των Πιλοτικών Γυμνασίων, τόσο στις εξετάσεις προόδου, όσο και στις απολυτήριες εξετάσεις.

Η τυπολογία ασκήσεων στις εξετάσεις της Γερμανικής γλώσσας στα Πιλοτικά Γυμνάσια, όπου έχει ενταχθεί πλέον η συγγραφή πλήρους κειμένου, παρουσιάζει ομοιότητες με την τυπολογία ασκήσεων στις εξετάσεις του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, στα επίπεδα Α1 και Α2. Στις εξετάσεις αυτές (ΚΠΓ), στην ενότητα της παραγωγής γραπτού λόγου, οι υποψήφιοι καλούνται να επεξεργαστούν δύο ασκήσεις, τη μία για να πιστοποιήσουν τις γνώσεις τους στο επίπεδο Α1 και την άλλη, η οποία είναι και κατά τι δυσκολότερη, για να πιστοποιήσουν τις γνώσεις τους στο επίπεδο Α2. Και στις δύο ασκήσεις δίνεται στους υποψηφίους ένα κείμενο-ερέθισμα με διάφορα ερωτήματα, το ίδιο στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα ώστε να διευκολυνθούν, και βάσει αυτού πρέπει να γράψουν στα γερμανικά ένα απλό κείμενο (π.χ. σημείωμα, σύντομο γράμμα ή e-mail). Ζητείται δηλ. και εδώ από τους υποψηφίους να χρησιμοποιήσουν το γραπτό λόγο στην ξένη γλώσσα ως στόχο για μια επικοινωνιακή διαδικασία.

Λαμβάνοντας υπόψη:

- α) τι προβλέπεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας στο Γυμνάσιο,
 - β) τι αναφέρουν οι περιγραφητές του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για την παραγωγή γραπτού λόγου,
 - γ) την τυπολογία ασκήσεων στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις στα Γυμνάσια και στα Πιλοτικά Γυμνάσια και
 - δ) τα ζητούμενα στις εξετάσεις του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, το οποίο προβλέπεται να συνδεθεί προσεχώς με την Εκπαίδευση,
- προτείνουμε για τους μαθητές των επιπέδων Α1 και Α2 ένα μοντέλο διδασκαλίας (το οποίο παρουσιάζεται παρακάτω), ώστε να εξοικειώνονται αρκετά νωρίς με την παραγωγή γραπτού λόγου και να μπορούν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των εξετάσεων. Επίσης, και αυτό είναι εξίσου σημαντικό, να μπορούν να ανταποκρίνονται στις εκάστοτε επικοινωνιακές συνθήκες, να χρησιμοποιούν δηλαδή με επιτυχία την ξένη γλώσσα που μαθαίνουν.

5. Προτεινόμενο μοντέλο για τη διδασκαλία της παραγωγής γραπτού λόγου

Η διαδικασία της διδασκαλίας της παραγωγής του γραπτού λόγου μπορεί να αρχίσει με τον ορισμό του κειμένου, τον οποίο θα εξηγήσει ο δάσκαλος με απλά λόγια στους μαθητές. Από τους πολλούς ορισμούς κειμένου που υπάρχουν στη βιβλιογραφία, παραθέτουμε ως παράδειγμα αυτόν του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς: «*Κείμενο είναι κάθε ακολουθία ή συνεχής λόγος (προφορικός ή/ και γραπτός) που σχετίζεται με ένα συγκεκριμένο πεδίο και που κατά την εκπλήρωση ενός καθήκοντος αποτελεί μια γλωσσική δραστηριότητα, είτε ως υποστήριξη είτε ως σκοπός, ως αποτέλεσμα ή ως διαδικασία*» (ΚΕΠΑ 2001: 11).

Στη συνέχεια είναι σκόπιμο να γίνεται παρουσίαση και επεξήγηση των στρατηγικών που θα πρέπει να ακολουθεί ο μαθητής κάθε φορά που θέλει ή του ζητείται να συντάξει ένα ωραίο, σωστό, επικοινωνιακό και συνεκτικό κείμενο. Ορισμένες βασικές από αυτές τις στρατηγικές είναι: ένα επικοινωνιακό κείμενο θα πρέπει να έχει

σωστή διάρθρωση· δηλαδή πρόλογο, κυρίως θέμα και επίλογο. Το κυρίως θέμα θα πρέπει να είναι σε έκταση μεγαλύτερο από τον πρόλογο και να καλύπτει όλα τα ζητούμενα.

Οι στρατηγικές που θα πρέπει να ακολουθεί ο μαθητής, όταν θέλει να αναπτύξει ένα κείμενο, είναι λοιπόν καταρχήν: (α) η σωστή διάρθρωση του κειμένου με πρόλογο, κυρίως θέμα και επίλογο. Στη συνέχεια (β) παίζει σημαντικό ρόλο η συλλογή και η οργάνωση των ιδεών του κυρίως θέματος, δηλαδή η καταγραφή με απλές προτάσεις ή επιγραμματικά, τι θέλει ακριβώς να γράψει και με ποια σειρά. Ακολουθεί (γ) η γλωσσική επένδυση (Theisen 2000b: 68), δηλ. η επιλογή των σωστών λέξεων, η χρήση των κατάλληλων συνδέσμων και η σωστή συντακτική δομή των προτάσεων. Ο μαθητής δηλ. θα πρέπει να προσέχει, ώστε η σωστή λέξη να είναι στη σωστή θέση μέσα στην πρόταση. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα γερμανικά, τα οποία έχουν ορισμένες ιδιαιτερότητες στη θέση των όρων μέσα στην πρόταση.

Για την επεξεργασία των στρατηγικών διδασκαλίας της παραγωγής γραπτού λόγου προτείνεται η οργάνωση της τάξης σε μικρές ομάδες (μορφές κοινωνικής οργάνωσης της τάξης) (Ματσαγγούρας ⁵2000: 185). Η κάθε ομάδα επεξεργάζεται ανεξάρτητα από τις άλλες μια ξεχωριστή στρατηγική. Όταν οι ομάδες τελειώσουν το έργο τους αναλαμβάνουν να δείξουν στους συμμαθητές τους τα αποτελέσματα της εργασίας τους.

Το κειμενικό είδος που ζητείται στα επίπεδα Α1 και Α2 είναι συνήθως περιγραφικό, π.χ. η περιγραφή της οικογένειας ή της καθημερινότητας του μαθητή. Σε αυτό το πλαίσιο κινείται και το θέμα του παραδείγματος που ακολουθεί.

Παράδειγμα: Έστω ότι ο μαθητής πρέπει να γράψει ένα απλό κείμενο με θέμα «*Εγώ και η οικογένειά μου*». Στη διαδικασία αυτή θα τον βοηθήσουν τα εξής βήματα:

1^ο ΒΗΜΑ (φάση προετοιμασίας)

Συζητούνται στην τάξη κατά περίπτωση τρία έως πέντε βασικά ερωτήματα και δίνονται στο μαθητή ορισμένες λέξεις, προκειμένου να εισαχθεί γλωσσικά και νοηματικά στην άσκηση που θα γράψει. Τα ερωτήματα μπορεί π.χ. να είναι να εξής:

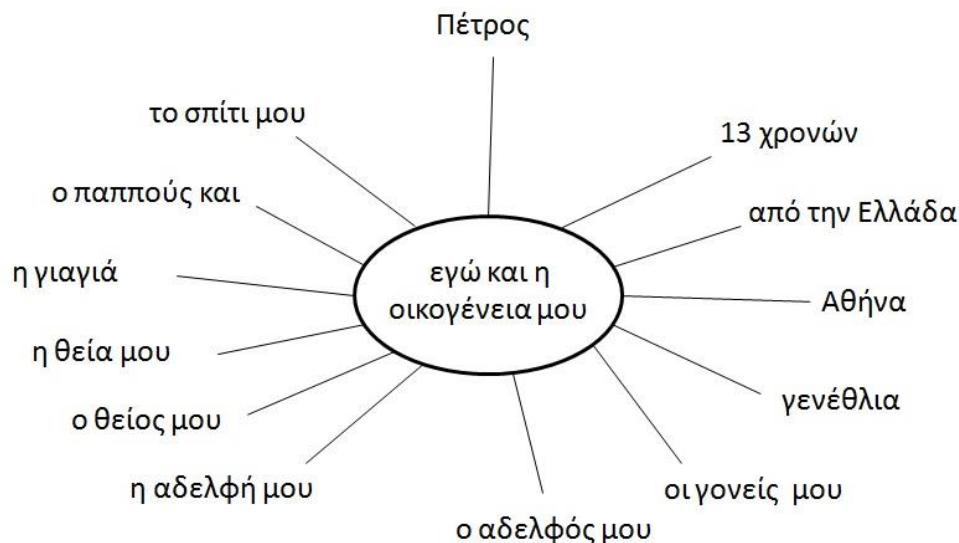
- Ποιο είναι το θέμα;
- Πώς ονομάζονται τα διάφορα μέλη της οικογένειας; (η ερώτηση αυτή θα ποικίλει κατά περίπτωση, ανάλογα με το θέμα)
- Σε ποιον γράφουμε (αν υπάρχει παραλήπτης π.χ. κάποιας επιστολής);
- Ποια είναι η αφορμή;
- Τι σκοπεύουμε με το κείμενο; (π.χ. να περιγράψουμε; να προτείνουμε; να αφηγηθούμε;)

2^ο ΒΗΜΑ (η φάση του σχεδιασμού)

Με τη βοήθεια ενός συνειρμικού διαγράμματος (Assoziogramm) αποτυπώνονται σε ένα σχήμα τα στοιχεία που συζητήθηκαν στη προηγούμενη φάση της προετοιμασίας, επίσης δραστηριοποιούνται και άλλες λεξιλογικές και γραμματικές γνώσεις του μαθητή, ώστε να μπορέσει να συντάξει το κείμενο. Εκτός από τα κατάλληλα ουσιαστικά, πρέπει (π.χ. στην προκειμένη περίπτωση) να χρησιμοποιήσει προσωπικές αντωνυμίες και ρήματα στο α' ενικό και στο α' ή γ' πληθυντικό πρόσωπο.

(Για το συνειρμικό διάγραμμα και τα διάφορα βήματα που βοηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου, βλ. Storch 1999: 254-255.)

Σχήμα 1: Συνειρμικό διάγραμμα (Assoziogramm)

3^ο ΒΗΜΑ (φάση προετοιμασίας)

Ο μαθητής συντάσσει απλές προτάσεις (π.χ. οι γονείς μου ονομάζονται Γιάννης και Μαρία), τις οποίες γράφει σε καρτέλες. Μετά προσπαθεί να βάλει τις καρτέλες σε μία σειρά, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα κείμενο.

ΒΗΜΑ 4^ο (αναλυτική φάση)

Στη συνέχεια συμπληρώνει τις προτάσεις που είναι γραμμένες στις καρτέλες με κατάλληλα γλωσσικά μέσα, που εκφράζουν χρόνο και τόπο, δηλ. απλούς χρονικούς (π.χ. *σήμερα, κάθε μέρα, κατά τις 8 η ώρα κλπ.*) και τοπικούς προσδιορισμούς (π.χ. *εδώ, εκεί, από την Ελλάδα, στην Αθήνα κλπ.*).

ΒΗΜΑ 5^ο (πρώτη διατύπωση)

Ο μαθητής, πάλι με τη βοήθεια του συνειρμικού διαγράμματος και των γλωσσικών μέσων που έχει προσθέσει (βήμα 4), γράφει την πρώτη μορφή του κειμένου «εγώ και η οικογένειά μου».

ΒΗΜΑ 6^ο (πλήρες κείμενο)

Στη φάση αυτή ο μαθητής πρέπει να προσέξει τη δομή των προτάσεων, δηλ. το ρήμα να είναι στο σωστό πρόσωπο και στη σωστή θέση μέσα στην πρόταση, την επιλογή του σωστού άρθρου, της σωστής προσωπικής ή κτητικής αντωνυμίας ή μιας κατάλληλης πρόθεσης. Στην αρχή αυτής της φάσης μπορεί ο δάσκαλος να υποδείξει ή να υπενθυμίσει τη χρήση των γνωστών συνδέσμων, *και, ή, αλλά*, να επαναλάβει κάποια ουσιαστικά (με το άρθρο τους) ή/και κάποιες αντωνυμίες.

ΒΗΜΑ 7^ο : (επεξεργασία - διόρθωση)

Οι μαθητές διορθώνουν το κείμενό τους μαζί με τον διπλανό τους. Μετά τη διόρθωση και από τον δάσκαλο ξανακοιτούν το κείμενο.

Στην άσκηση αυτή ζητείται από τον μαθητή να περιγράψει κάτι οικείο, κάτι από το άμεσο περιβάλλον του. Η ανάπτυξη αυτού του θέματος θα μπορούσε να έχει και τη μορφή μιας προσωπικής επιστολής ή ενός φιλικού e-mail. Στην περίπτωση αυτή οι απαιτήσεις της γλώσσας θα ήταν περισσότερες, καθώς θα ήταν απαραίτητη η προσφώνηση, οι χαιρετισμοί κλπ. Οι προτάσεις, οι οποίες προκύπτουν από τις

καρτέλες, στα βήματα 3 και 4, αντιπροσωπεύουν ήδη μια πρώτη μορφή του τελικού κειμένου. Μπορούν να χρησιμοποιούνται κατά περίπτωση και καρτέλες διαφορετικών χρωμάτων και σχημάτων ανάλογα με το θέμα, την έκταση που θα έχει το κείμενο (π.χ. διαφορετικό χρώμα εκάστοτε για τις προτάσεις του προλόγου, του κυρίως θέματος και του epilόγου) το κειμενικό είδος κλπ.

Στη φάση της επεξεργασίας και διόρθωσης (βήμα 7) εξετάζονται οι πτυχές του κειμένου, τις οποίες θα πρέπει να έχει υπόψη του ο μαθητής κατά τη συγγραφή. Αυτές αφορούν την καλή διάρθρωση, τη χρήση απλών συνδέσμων, χρονικών και τοπικών προσδιορισμών (επιρρήματα, όπως *μετά, αργότερα, εκεί, εδώ*) και άλλων αναφορικών στοιχείων, επίσης τη σωστή τους θέση μέσα στην πρόταση. Για τον λόγο αυτόν πρέπει να γίνεται σύντομη αναφορά από το δάσκαλο στις πτυχές του κειμένου, τόσο πριν την έναρξη της συγγραφής του, όσο και κατά περίπτωση στα διάφορα βήματα (όπως π.χ. στο βήμα 6).

Επίσης, μέσα σε ένα μοντέλο διδασκαλίας της παραγωγής γραπτού λόγου είναι ιδιαίτερα χρήσιμες και διάφορες ασκήσεις, οι οποίες μπορεί να έχουν τη μορφή παιχνιδιού και οι οποίες προκαλούν συνήθως το ενδιαφέρον των μαθητών, όπως η άσκηση «λέξη – πρόταση – κείμενο»: Με ερέθισμα μία λέξη φτιάχνει ο μαθητής μία πρόταση και από μία πρόταση ένα κείμενο, επάνω σε ένα θέμα. Είναι μια ενδιαφέρουσα άσκηση που διεξάγεται εύκολα στην τάξη. Π.χ. αφού δοθεί ένα θέμα, ένας μαθητής ξεκινάει λέγοντας μια σχετική λέξη, ένας άλλος πρέπει να την επεκτείνει σε πρόταση, κάποιος άλλος να προσθέσει άλλη μία πρόταση κλπ., στη συνέχεια να συμπληρώσουν προσδιορισμούς, να συνδέσουν τις προτάσεις με συνδέσμους κλπ., ώστε να δημιουργηθεί ένα κείμενο. Η δίνεται στους μαθητές μια απλή πρόταση με Υποκείμενο–Ρήμα–Αντικείμενο και πρέπει να την επεκτείνουν συμπληρώνοντας επίθετα, επιρρηματικούς προσδιορισμούς, προσθέτοντας μια δευτερεύουσα πρόταση με τον κατάλληλο σύνδεσμο κλπ. (Theisen 2000a: 119).

Συμπεράσματα

Με βάση τα δεδομένα που εξετάστηκαν, διατυπώσαμε την άποψη ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία της παραγωγής γραπτού λόγου στο Γυμνάσιο. Το μοντέλο διδασκαλίας που παρουσιάσαμε έχει στόχο να συμπληρώσει την καθημερινή διδακτική πράξη. Ο μαθητής *μπορεί* να γράψει, μετά από περίπου τέσσερις μήνες εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας, ένα σωστό, επικοινωνιακό κείμενο, όταν έχει αντίστοιχη καθοδήγηση από τον δάσκαλο, ο οποίος με κατάλληλες τεχνικές θα του μεταδώσει τα στοιχεία, τα οποία καθορίζουν τη σωστή δομή του κειμένου.

Αποτελεί πρόκληση για τον δάσκαλο να καλλιεργήσει το ενδιαφέρον των μαθητών του με κατάλληλες ασκήσεις που θα δημιουργήσει ο ίδιος και θα τις προσαρμόσει στην ηλικία και στις ικανότητές τους, έτσι ώστε και οι μαθητές με τη σειρά τους να ανταποκριθούν με επιτυχία στην ανάπτυξη γραπτών κειμένων στην ξένη γλώσσα.

Ένας επιπλέον λόγος που συνηγορεί στην εξέταση και εφαρμογή των προτάσεών μας είναι η προοπτική της επέκτασης του προγράμματος των πιλοτικών σχολείων και στα υπόλοιπα Γυμνάσια της Ελλάδας και η προσεχής σύνδεση της Δημόσιας Εκπαίδευσης με το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ματσαγγούρας, Ηλίας (2000): Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας. Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη, τόμος Β'. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Γερμανικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο. ΦΕΚ 304Β/ 13-01-2003.

Στάη Ντανιέλα / Καπότη Χαρίκλεια / Σπυροπούλου Παναγιώτα / Πασίση Αικατερίνη (2006): Deutsch ein Hit! τόμος 1, τετράδιο εργασιών Α' Γυμνασίου, Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων

Συμβούλιο της Ευρώπης (2001): Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες: εκμάθηση, διδασκαλία, αξιολόγηση, Cambridge, Cambridge University Press. <http://www.komvos.edu.gr/Common%20European%20Framework.pdf>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Kast, Bernd (1999): Fertigkeit Schreiben. Fernstudieneinheit 12. München: Langenscheidt Verlag.

Storch, Günther (1999): Deutsch als Fremdsprache. Eine Didaktik. München: Fink Verlag.

Theisen, Joachim (2000a): Sprachliche Fertigkeiten in der schriftlichen Kommunikation. Schriftlicher Ausdruck, Band A. Πάτρα. Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Theisen, Joachim (2000b): Sprachliche Fertigkeiten in der schriftlichen Kommunikation. Schriftlicher Ausdruck, Band B. Πάτρα. Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.